

Судова практика у сфері оподаткування додаткового блага

№02, 23 січня 2020

Микола Максимов ,
адвокат
ЮК "RIYAKO AND PARTNERS"

Головна стаття

Податок на доходи нерезидентів: нетипові ситуації

Компетентна думка

Податкові перевірки. Яку тактику захисту обрати?

Податкова оптимізація. Міжнародне податкове планування

Практика відшкодування ПДВ

Податкові законодавчі нововведення у сфері акцизного оподаткування у 2020 році

Актуально

Тенденції податкових перевірок

Судовий погляд

Чи вдається платнику податків відстояти свою правоту в судовому порядку?

Позбавлення статусу платника єдиного податку четвертої групи, або Як податкова неправильно тлумачить зміст ПК України: аналіз практики ВС/КАС

Огляд найцікавіших податкових спорів за 2019 рік

Тенденції щодо захисту судами платників податків

Вирішення зазначеної категорії справ наразі має важливе не лише прикладне, а й соціально-економічне значення. В умовах різкого подорожчання долара на фоні національної валюти України принципова важливість цього питання постає у сфері прощення кредитного боргу та правил оподаткування доходу платника податків.

Різке коливання курсу валют призвело до того, що більшість боржників за споживчими кредитами опинилися в ситуації неможливості погашення кредитного боргу. У такому випадку податковий тягар, що може лягти на плечі боржника в разі реструктуризації боргу з прощенням його частини, є занадто обтяжливим і непропорційним.

Прощення кредитором частини боргу впливає на виникнення у боржника (за певних умов) обов'язку зі сплати податку на доходи фізичних осіб та військового збору. Важливо пам'ятати, що банк не є податковим агентом боржника, а має обов'язок у чіткій і зрозумілій для платника податків формі поінформувати останнього про існування податкових зобов'язань.

Чинне податкове законодавство України не містить сформульованого визначення "додаткове благо", хоча висновок про те, які саме категорії доходів належать до такого виду благ, можна зробити з аналізу пп. 164.2.17 Податкового кодексу України.

Згідно з пп. "д" пп. 164.2.17 Податкового кодексу України до додаткового блага платника податків належить, зокрема, основна сума боргу (кредиту) платника податку, прощеного (анульованого) кредитором за його самостійним рішенням, не пов'язаним з процедурою банкрутства, до закінчення строку позовної давності, у разі якщо його сума перевищує 25 відсотків однієї

мінімальної заробітної плати (у розрахунку на рік), установлені на 1 січня звітного податкового року.

З огляду на зазначене, принциповими питаннями для дослідження й аналізу є:

- 1) які грошові кошти в разі прощення боргу є базою для нарахування податкового зобов'язання?
- 2) коли виникає додаткове благо та чи є випадки, коли адміністративні суди встановлювали його фактичну відсутність за наявності формальних ознак існування?
- 3) як має діяти банк у разі прощення боргу та які він у зв'язку з цим має обов'язки?
- 4) які важливі особливості має пам'ятати боржник, щоб уникнути зайвого та незаконного податкового обтяження?

Податковий кодекс містить деякі неоднозначні формулювання щодо того, які ж саме грошові кошти є додатковим благом. Чи належать до додаткового блага нараховані відсотки і штрафні санкції?

У підпункті "д" пп. 164.2.17 ідеться насамперед про суму основного боргу до закінчення строку позовної давності. Варто при цьому зважати на вже сталу судову практику стосовно того, що в разі якщо сплату кредиту передбачено щомісячними платежами, то й строк позовної давності обчислюється з моменту порушення виконання щомісячного обов'язку. Отже, на момент прощення боргу важливо визначати вплив строку позовної давності за кожним щомісячним платежем. У разі якщо такий строк минув, прощення таких грошових коштів не призведе до виникнення у них статусу додаткового блага.

Важливо враховувати той факт, чи не змінив кредитор загальний строк кредитування шляхом направлення вимоги боржнику про дострокове погашення боргу.

У такому разі кредитор втрачає право нараховувати відсотки з моменту направлення вимоги, а строк позовної давності за всіма сумами за кредитом розпочинають відліковувати з тридцять першого дня з моменту направлення відповідної вимоги про дострокове погашення боргу.

При цьому сума нарахованих відсотків за своє природою не є основним боргом, але вже в абз. 2 пп. "д" пп. 164.2.17 ПКУ законодавець наголошує на тому, що сума нарахованих відсотків фактично є додатковим благом і на неї може бути нараховано податкове зобов'язання.

Законом України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо кредитних зобов'язань" від 09.04.2015 р. № 321-VIII, який набрав чинності 07 травня 2015 року, редакцію пп. 165.1.55 п. 165.1 ст. 165 Податкового кодексу України доповнено абзацом другим, у зв'язку з чим сума процентів, комісії та/або штрафних санкцій (пені), прощених (анульованих) кредитором за його самостійним рішенням, не пов'язаним із процедурою його банкрутства, до закінчення строку позовної давності не підлягала включенню до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку.

Таким чином, у разі якщо строк позовної давності не минув, сума процентів, комісії та/або штрафних санкцій (пені) на відміну від основного боргу не є додатковим благом, а якщо такий строк минув, то правовий статус такої суми залишається невизначеним, що дає можливість неоднозначно інтерпретувати норми закону.

У постанові Верховного Суду у справі № 820/4423/16 зазначається про те, що законодавець під додатковим благом розуміє тільки основну суму боргу (кредиту) платника податку, прощеного (анульованого) кредитором за його самостійним рішенням, і не включає в цю суму боргу (кредиту) проценти, нараховані за користування кредитом, прощені (анульовані) кредитором. Суми процентів або пені, які нараховано банком за умовами договору за користування кредитом, не є доходом, який призводить до приросту показників фінансового та/або майнового стану платника податку.

Аналогічна позиція міститься в постановках Верховного Суду у справах № 826/6780/16, № 810/3628/14, № 802/3756/15-а.

Верховний Суд у постанові у справі № 802/598/16-а зазначив, що під час вирішення цього спору слід враховувати й положення п. 56.21 ст. 56 ПК України, якими встановлено, що коли норма цього Кодексу чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі цього Кодексу, або коли норми різних законів чи різних нормативно-правових актів, або коли норми одного й того самого нормативно-правового акта суперечать між собою та припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу, рішення приймається на користь платника податків.

Кредитор зобов'язаний повідомити платника податку – боржника шляхом надіслання рекомендованого листа з повідомленням про вручення або шляхом укладення відповідного договору, або надання повідомлення боржнику під підпис особисто про прощення (анулювання) боргу та включити суму прощеного (анульованого) боргу до податкового розрахунку суми доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податку, за підсумками звітного періоду, у якому такий борг було прощено.

Безперечно, кредитори намагаються не ризикувати, і найчастіше укладають із боржником угоду про прощення боргу, у якій зазначено про обов'язок боржника виконати податкове зобов'язання.

Не вважається додатковим благом платника податку та не включається до розрахунку загального місячного (річного) оподатковуваного доходу сума, прощена (анульована) кредитором у розмірі різниці між основною сумою боргу за фінансовим кредитом в іноземній валюті, визначена за офіційним курсом Національного банку України на дату зміни валюти зобов'язання за таким кредитом з іноземної валюти у гривню, та сумою такого боргу, визначеною за офіційним курсом Національного банку України станом на 1 січня 2014 року, а також сума процентів, комісії та/або штрафних санкцій (пені) за такими кредитами, прощених (анульованих) кредитором за його самостійним рішенням, не пов'язаним із процедурою його банкрутства, до закінчення строку позовної давності. Норми цього пункту застосовуються до фінансових кредитів в іноземній валюті, не погашених до 1 січня 2014 року.

Важливо зазначити, що в разі прощення боргу, який за своєю сутністю є курсовою різницею, суди мають установлювати наявність або відсутність письмової угоди про зміну курсу валюти, яку укладають кредитор і позичальник, та вивчати звітність, яку банки подали до податкової за фактом прощення боргу.

© ТОВ "ІАЦ "ЛІГА", ТОВ "ЛІГА ЗАКОН", 2020

У разі цитування або іншого використання матеріалів, розміщених у цьому продукті ЛІГА:ЗАКОН, посилання на ЛІГА:ЗАКОН обов'язкове. Повне або часткове відтворення чи тиражування будь-яким способом цих матеріалів без письмового дозволу ТОВ "ЛІГА ЗАКОН" заборонено.

© ТОВ "Інформаційно-аналітичний центр "ЛІГА", 2020

© ТОВ "ЛІГА ЗАКОН", 2020